hűségében. Ezért kedvelte őt annyira Mária Terézia, hogy bizalmas emberévé tette és ez a körülmény teszi naplóit oly értékesekké és becsesekké a történetírás részére. ÁLDÁSY ANTAL.

Die auswärtige Politik des Peter Rareș, Fürst von Moldau. (1527—1538.) Von *J. Ursu.* Wien. C. Konegen. 1908. 180. l.

Rareș Péter 1527 jan. 20. óta volt Moldva fejedelme. »Nagy« István moldvai vajdának törvénytelen fia, ki nevét anyjától, egy hârlăubeli halásznőtől kapta. Gyermekkorát száműzöttként Lengyelországban töltötte, hol testvére, Bogdán ellenében oltalomra talált. Bogdánt a vajdaságban Ștefăniță követte, a mi azonban Rareș sorsára hatással nem volt, mert továbbra is Lengyelországban maradt, honnan élénk figyelemmel kísérte a hazájában történteket. Ștefăniță meggyilkoltatása után a bojárok őt választják meg fejedelemnek, mely méltóságot 1538-ig viselte. Atyjához hasonlóan nagytehetségű, becsvágyó, merész és fáradhatatlan fejedelem volt, de megbízhatatlan és ingadozó politikus; főtörekvése volt Moldva önállóságát Lengyelországgal, de főleg a hódító török hatalommal szemben megvédelmezni, vagy legalább befolyását Moldva ügyeinek intézésében lehetőségig korlátozni.

Fejedelemségének első ténye a Lengyelországgal kötött véd- és daczszövetség volt, mely voltaképen a török ellen irányúlt. Zsigmond lengyel király szerette volna, ha Péter Szapolyai János szövetségét is keresi, de a fejedelem a bécsi udvartól küldött Reicherstorfer hatása alatt, — de csak Szapolyai kudarczai után, — Ferdinánd mellé állott, sőt befolyásával az erdélyi szász városokat is elpártolásra birta (1528.). Arra a hírre azonban, hogy János királynak sikerűlt a török portával szövetséget kötnie és Zsigmond lengyel király is Ferdinánd ellen foglalt állást, Péter azonnal megváltoztatta eddigi politikáját s már ugyanazon év végén János király szövetségesei közt látjuk. Neki tulajdonítja szerzőnk, hogy a székelyek, Ferdinánd eddigi legbuzgóbb hivei, Jánoshoz pártoltak s így Erdély a szász városok kivételével, ismét Szapolyai birtokában volt. A királytól jutalmúl Csicsó- és Küküllővárat, majd Bálványost és Besztercét kapta, de mindettől eltekintve (szerzőnk szerint) Erdély legnagyobb részében túlnyomóan érezhető volt befolyása.

Sikerein elbizakodva, a nagyravágyó fejedelem hódításokra gondolt, vissza akarta szerezni Pokutiát, mely valamikor Moldvához tartozott, de 1510 óta Lengyelország birtokában volt. Az a szövetség azonban, mely Zsigmondhoz kötötte, terve

kivitelét nagyban gátolta, miért is attól szabadúlni igyekezetti Engedelmet kért tehát Zsigmondtól arra nézve, hogy követe. szabadon mehessenek Moszkvába czobolyprémekért, melyekre a szultánnak fizetendő adóban szüksége van. A király gyanúpörrel élvén, Péter kérését azzal a megokolással, hogy ilyen prémek Lengyelországban is kaphatók, elutasította. A vajda erre a moszkovitákkal és a tatárokkal szövetséget kötött, maga is fegyverkezni kezdett, úgy hogy a podoliai palatinus 1530 nov. 30-án azt jelenthette urának, hogy a moldvai vajda seregével Botoşani körűl táborozik s Lengyelországot fenyegeti. Péter valóban át is kelt a határon, betört Pokutiába s azt elfoglalta.

A fejedelem most állott hatalma tetőpontján. Gritti mesterkedései azonban, ki tudvalevőleg a magyar korona elnyerésén törte eszét s ennek elérése végett, mintegy alapúl, elsősorban a moldvai fejedelemség megszerzését tartotta szükségesnek, csakhamar Péter ellen ingerelték a szultánt. A fejedelem hódító politikája különben is gyanús volt a porta előtt, s így Grittinek könnyű munkája volt. Pokutia elfoglalása után kevéssel Péter azt a parancsot vette a portától, hogy a tartományból hadait vonja ki, mert másként meghagyja a bojároknak, hogy ártalmatlanná tegyék és »fejét hozzá vigyék«. Szultáni beavatkozásra nem volt szükség, mert Pokutiát a lengyel hadak visszavették, a nélkül azonban, hogy a vajda abba belenyugodott volna. Új expeditio szervezésén fáradozik, s csak a kemény szultáni parancsra határozta el magát a békés egyezkedésre. De már ekkor tudta, hogy országát Habsburg-protectio alá helyezi. Gritti megöletése, majd Erdélyben a Habsburg-párti Majláth Istvánnak vajdává választatása, — mindkét eset főleg Péter hatása alatt, — útját a Ferdinánddal való szövetségre valóban elő is készíti; a tárgyalások 1534 folyamán megindulnak, melynek végeredményeként Rareș 1535 ápr. 4-én Jassyban kiállított okiratában ünnepélyesen elismerte Ferdinánd fenhatóságát s vele szövetségre lépett.

A körülményeket kedvezőknek ítélvén, Péter most már végleg elhatározza Pokutia visszafoglalását; az ellenségeskedéseket ugyanazon év májusában meg is kezdi, elfoglalja a tartományt és hogy hódítását biztosítsa, azonnal béketárgyalásokba bocsátkozik a lengyelekkel. Sürgette a békés megegyezést Lengyelországgal Szulejman győzelmes perzsiai hadjárata is; Péternek számolnia kellett azzal, hogy a porta bosszút fog állani a legutóbbi évek alatt tanúsított magatartásáért és pedig elsősorban a Ferdinánddal kötött szövetségeért. A szultán és Szapolyai követei 1536 júliusában Szuczawában, a fejedelmi udvarban, azt kívánták Pétertől, hogy Szapolyai részére seregéből 6000 embert

adjon Ferdinánd ellen ; a török követek ebben az esetben a szultán teljes kegyelmét helyezték kilátásba, a fejedelem azonban állhatatosan vonakodott szövetségese ellen segítséget adni, s ezt a szultán elegendő oknak tartotta Péter megbüntetésére. Kudarczai egymásután következtek. Szapolyai ugyanabban az esztendőben erdélyi birtokait és várait visszavette, a lengyelekkel folytatott alkudozásai sem vezettek kielégítő eredményre, úgy hogy Péter 1537 elején egyedűl Ferdinánd szövetségére volt utalva. Ferdinánd azonban nem bizonyúlt áldozatkész szövetségesnek s Péter a nagyváradi békével a Ferdinánd részéről várható támogatástól is elesett. A teljesen magára hagyott fejedelmet bojárai is elárulták, a moldvai csapatok fővezére, Mihul a szultánhoz pártolt s hűséget esküdött az új fejedelemnek, Lăcustă Istvánnak, Gritti vejének. Péter üldözői elől a Kárpátok közé menekűlt, honnan a Székelyföldön keresztűl Csicsó várába ment s családjával ott vonta meg magát. Úgy látszik, későbbi sorsa bizonytalan, mert szerző még csak annyit mond róla, hogy Szapolyai a szultán parancsára Csicsót kiostromolta s Pétert fogságba vetette.

A tanulmány, mely magyar forrásművek, s számtalan kiadatlan okirat felhasználásával készült, dicsérendő tárgyilagossággal megírt forrásmű. A magyar neveket azonban helyenként hibásan írja. (Pl. »Csick und Gyergő«, Czibák stb.) Pontos bibliographia zárja be az alaposan és gonddal megírt tanulmányt.

Dr. Lukinich Imre.

François Rački et la renaissance scientifique et politique de la Croatie (1828—1894) par Vladimir Zagorsky. — Paris, Hachette, 1909. VI. 257 l. 8°.

Les Origines de la domination angevine en Italie par E. Jordan. Paris, Picard. 1909. — CLIII. 660 l. 8°.

Mióta a Sorbonne arra törekszik, hogy a külföldi diákság java hozzá zarándokoljon, a mint az a középkorban szokás volt, szükségét látta, hogy az idegen elemnek egy pár évi tartózkodás után diplomákat is adjon, a melyek tevékenységéről bizonyságot tegyenek. Igy történt, hogy az utóbbi években az *állami* gradusok mellett, a melyeket idegen vajmi nehezen és csak hosszú tartózkodás után nyerhet el, *egyetemi* gradusokat alkotott, a melyeket a külföldi diák vagy tudós hazájában értékesíthet. A Faculté des Lettres (bölcsészet, történet és nyelvtudomány) karon három ilyen fok van: a Certificat d'études françaises, a Diplôme d'études universitaires és a Doctorat de l'Université, a melyek közt az első csak a franczia nyelv és irodalom némi ismeretét bizonyítja, a második már egy kéziratos nagyobb dolgozat